

Remissyttrande

Datum 2021-05-25

Ert diarienummer M2021/00092

Miljödepartementet

Yttrande över remiss av SOU 2020:83 betänkande Havet och Människan

Västra Götalandsregionen välkomnar delbetänkandet och syftet med utredningen som är att göra miljöarbetet kopplat till havet enklare och tydligare. Det är ett mycket gediget underlag som på ett utmärkt sätt sammanfattar den komplexa policy och lagstiftning som är kopplad till havsmiljöarbetet.

Generella kommentarer

Delbetänkandet konstaterar under *4.10.1 Kommunala myndigheter på regional nivå* att ”Regionerna har inte någon formell uppgift eller skyldighet att verka för att de av riksdagen beslutade miljömålen nås”. Som en följd konstateras under *26.6.2 Konsekvenser för regionerna* att ”Miljömålsberedningens förslag påverkar inte regionernas verksamhet”. Utgångspunkterna för Västra Götalandsregionens miljöarbete är trots detta målsättningarna i Agenda 2030 samt de nationella miljömålen. I Västra Götalandsregionens dagliga arbete med utvecklingsfrågor och innovation tangerar nästan alla frågor omställningen till ett hållbart samhälle. En samverkan med Länsstyrelsen kring dessa frågor finns redan idag.

I Västra Götalandsregionens egen verksamhet pågår också ständigt ett miljöarbete. Västra Götalandsregionens miljömål är prioriterade utifrån Västra Götalandsregionens uppdrag, rådighet och miljöpåverkan. De nyligen beslutade Miljömål 2030 för Västra Götalandsregionens egna verksamheter är:

Mål till 2030:

- Våra produkt- och materialflöden är resurseffektiva och giftfria
- Våra direkta växthusgasutsläpp har minskat med 85 % och de indirekta växthusgasutsläppen har minskat med 50 %
- Vi nyttjar ekosystemtjänster hållbart och främjar den biologiska mångfalden

Mål till 2045:

- Vi har netto noll-utsläpp av växthusgaser

Miljömålen relaterar i två områden tydligt till åtgärdsarbetet för bevarande och hållbart nyttjande av hav och marina resurser. Dessa är läkemedel och cirkulära plastflöden, se kapitel 15 respektive 16 nedan.

För att Västra Götalandsregionen ska lyckas nå miljömålen till år 2030 är vi beroende av att övriga samhället ställer om och minskar användandet av jungfruliga råvaror till förmån för biobaserade råvaror, t.ex. ifrån havet. Västra Götalandsregionen anser att omställningen ska ske hållbart med avseende till exempel på bevarandet av den biologiska mångfalden. I Budget 2021 står ”att bevarandet av biologisk mångfald är kritiskt för att vi ska kunna uppnå de flesta av målen inom Agenda 2030. Antalet arter minskar drastiskt på jorden, både på land och i våra hav. Det är därför angeläget att regionen fortsätter stödja vidareutvecklingen av forskningen på området samt erfarenhetsutbyte mellan olika aktörer i samhället”. Samverkan mellan näringsliv, akademi och det offentliga Sverige är viktigt. I Västra Götaland har vi ett etablerat samarbete kring arbetet med att främja biologisk mångfald, som hålls samman av Göteborgs centrum för globala biodiversitetsstudier. Inom centret bedriver flera partners forskning och utbildning kring biologisk mångfald.

Delbetänkandets förslag i sin helhet innebär att än större ansvar läggs på kommunerna. Därför är det viktigt att det tilldelas mer resurser till kommunerna och att det finns stöd att tillgå hos Länsstyrelsen, eller annan lämplig ansvarig myndighet, vid ett eventuellt beslut om att genomföra några eller samtliga förslag i betänkandet.

Kapitel 14 Ingen gödning till havet

Västra Götalandsregionen anser att man borde föreslagit åt Jordbruksverket att införa en kväveupptagspremie till de som odlar blå fångstgrödor vilket skulle ge ett välkommet tillskott till en omogen bransch med få och små aktörer samtidigt som incitamentet att odla och ta tillvara marina produkter så som musslor, ostron, sjöponng och alger skulle öka.

Västra Götalandsregionen är positiva till förslaget om att kommuner ska planera för blå fångstgrödor. Erfarenheter från vårt geografiska område är dock tydliga när det gäller tillståndsprövning av vattenbruksärenden. Det saknas rutiner, kunskap och erfarenheter för att möjliggöra beslut inom (för företaget) rimlig tid. I jämförelse med grannländer har Sverige betydligt längre handläggningstider för tillståndsprövningar inom vattenbruk. Det är av största vikt att de förslag kring detta som läggs fram i betänkandet SOU 2020:10 *Stärkt lokalt åtgärdsarbete – att nå målet ingen övergödning* genomförs och att den nya fiske- och vattenbruksstrategin skapar förutsättningar för att hantera och åtgärda den långsamma prövningsprocessen.

Västra Götalandsregionen vill lyfta att även om vi inte har något formellt ansvar i frågan om övergödning så arbetar vi med och finansierar insatser som syftar till att komma till rätta med problematiken. Nedan följer några exempel på projekt som vi finansierar:

- Precisionsodling vid SLU Skara/Agroväst, som är viktigt för att minska näringsläckage från åker till vatten
- RådNu vid SLU Skara, som är ett kompetenscentrum för lantbruksrådgivning, där bl.a. Greppa Näringen är en central del

- Green Valleys, som utforskar och demonstrerar ett produktionssystem med vallgrödor i centrum där just det danska lantbrukets näringsläckage till Limfjorden är den drivande utmaningen att lösa

Kapitel 15 Farliga ämnen

Västra Götalandsregionen har ingen erinran mot förslagen. Västra Götalandsregionen vill i sammanhanget lyfta fram vårt eget miljöarbete samt lägga till att det finns utmaningar i regionernas möjlighet att påverka, dels i att läkemedelslagstiftningen begränsar möjligheterna att ställa miljökrav samt att miljöhänsyn inte idag tas i svenska systemet med läkemedelsförmåner och ”månadens vara”. med utsläpp av läkemedel i vatten.

Varje år används cirka 980 miljoner definierade dygnsdoser av läkemedelssubstanser i Västra Götaland. Västra Götalandsregion arbetar både uppströms och nedströms med att minska miljöpåverkan från läkemedel och har två miljömål:

- 2030 har uppmätta halter av miljöbelastande läkemedel tydligt minskat i Västra Götalands sjöar och vattendrag
- 2030 har läkemedelstillverkningens direkta påverkan på miljön - lokalt och globalt – minskat betydligt

Kapitel 16 Marint skräp

Bohuskommunerna har länge avsatt omfattande resurser för att samla skräp på längst med kusten. Västra Götalandsregionen har under flera år bidragit med projektstöd för att denna verksamhet ska ha möjlighet att fortgå. Mängden skräp på våra stränder är så stor att den inte kommer att kunna städas bort inom det närmaste årtiondet. Därför är det viktigt att en långsiktig modell för statlig finansiering av strandstädning tas fram och kopplat till det en användarvänlig process för ansökan och tilldelning av dessa medel. Västra Götalandsregionen saknar ett sådant förslag till delbetänkandet.

I september 2018 startade Sveriges första marina återvinningscentral i Sotenäs kommun. Här samlar man in uttjänta fiskeredskap som på plats sorteras för att möjliggöra återbruk, upcycling, materialåtervinning och i sista hand energiåtervinning. Dessutom samlas fraktioner av strandstädad plast in och sorteras för materialåtervinning. Västra Götalandsregionen är en av flera finansörer som varit med och byggt upp denna verksamhet. Dock är inte verksamheten självfinansierande än på länge och Västra Götalandsregionen efterfrågar satsningar på hur man kan öka värdet på plast efter det att det har tagits upp ur havet. Allt i syfte att skapa ett incitament för att ta upp plast och på ett hållbart sätt använda den igen.

Västra Götalandsregions användning av plast i vår egen verksamhet liknar samhällets flöden i övrigt. Förpackningar dominerar och står för omkring 40 procent av volymen. Andra viktiga plastflöden är medicinska förbrukningsvaror och elektronik där en stor del av förbrukningsvarorna inom hälso- och sjukvården är av engångskaraktär. Dock är det få av Västra Götalandsregionens plastflöden som riskerar att nå vattendrag och hav då utsläppen är begränsade. För att minska miljöpåverkan från prioriterade plastflöden är målet att:

- 2030 har förbrukningen av naturresurser har minskat med 20 %, andelen återvunnet material har ökat med 20 % och andelen biobaserat material har ökat med 20 %. Därtill materialåtervinns 20% av den plast som lämnar Västra Götalandsregionen.

Kapitel 17 Förvaltning av fisk en del av havsmiljöförvaltningen

Även inom detta område finansierar Västra Götalandsregionen projekt med bäring på frågan om hållbart fiske, så som till exempel projektet *BlueValue*, som syftar till att göra mer humanföda av hela sillen genom att utvinna värdefulla proteiner och fetter från restströmmar.

Västra Götalandsregionen hänvisar i övrigt för detta kapitel till det remissvar som inkommer från Fiskekommunerna där Västra Götalandsregionen är en av medlemmarna.

Kapitel 18 Sjöfarten och havet

Västra Götalandsregionen vill här lyfta fram som ett exempel på vad vi gör som relaterar till havsmiljön, att vi var med och startade upp Clean Shipping Index som numera används som grund till miljödifferentering av farledsavgifter i i vissa hamnar även hamnavgiften.

Vad avser kapitel 18 i övrigt så hänvisar Västra Götalandsregionen till det remissvar som kommer in från Lighthouse där Västra Götalandsregionen är medlemmar.

Kapitel 21 Kusthavet – där alla vill vara

Helhetsgreppet på kusthavet är mycket bra. Det är också här som flest intressen möts och ibland krockar, och det är också här som mycket av det sker som Västra Götalandsregionen arbetar med i främjandet av innovation och näringslivsutveckling.

Ett perspektiv på ”de små stegens tyranni” som utredningen hänvisar till är att om fler verksamheter av miljöskäl inte kommer att kunna få möjlighet till verksamhet, men behovet av verksamhet kvarstår (t.ex bryggor för fritidsbåtar) så behöver samhället parallellt med en tuffare miljölagstiftning hitta incitament för andra och nya lösningar. Det kontinuerliga arbete som regionerna bedriver kring näringslivsutveckling och innovation utgör en pusselbit på incitamentssidan, men större satsningar kopplat till innovation och nytänkande kommer att behövas för att balansera upp eventuellt striktare miljölagstiftning. Denna typ av arbete behöver ske i nära samverkan med näringslivet.

Västra Götalandsregionen bedömer att näringslivets roll i arbetet med att uppnå Miljömålen kunde ha behandlats mer i utredningen och vi efterfrågar nya former för samverkan med näringslivet i syfte att skynda på miljöarbetet och samtidigt identifiera målkonflikter. Likaså bedömer vi att civilsamhället kan ha en utökad roll i arbetet med att uppnå miljömålen kopplade till havet och att det borde även här borde tas fram nya former för samverkan, inte minst med tanke på konceptet *citizen science* som får allt större betydelse.

Förslaget med en regional åtgärdssamordnare på Länsstyrelsen är bra och funktionen skulle utöver det som beskrivs i betänkandet kunna knyta till sig en grupp som inkluderar kommunalt näringslivsansvariga och representanter från den aktuella Regionen/regionerna. Syftet med detta skulle vara att i ett tidigt stadium identifiera målkonflikter mellan å ena sidan bevarande och restaureringsåtgärder och å andra sidan de utvecklingsplaner som finns i kommunerna och regionen. Kommunen som myndighet har att väga dessa olika intressen och en sådan här grupp skulle kunna utgöra ett stöd i en sådan process och skapa förståelse för de olika perspektiven. Se även kommentar under *Generella kommentarer* ovan om att kommunerna kommer att behöva stöd om flera eller samtliga förslagen i betänkandet genomförs.

Av 1.36 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2017:868) med länsstyrelseinstruktion följer således att Länsstyrelserna får en förändrad instruktion. Västra Götalandsregionen vill i detta sammanhang också lyfta att Regionerna idag inte har något formellt ansvar i planeringen av havs- och kustzoner. En samordning av den fysiska planeringen för kustzoner, som enligt utredningens förslag sker via länsstyrelserna, behöver också beakta regionala perspektiv och i förekommande fall regionplaner för de regioner som är regionplaneorgan.

Regionstyrelsen
Västra Götalandsregionen

Johnny Magnusson
Regionstyrelsens ordförande

Ann-Sofi Lodin
Regiondirektör